

Wiad. entomol.	17 (3-4): 179-182	Poznań (1998) 1999
----------------	-------------------	--------------------

Nowe stanowisko, uwagi o biologii i opis poczwarki *Axinopalpis gracilis* (KRYNICKI, 1832) (Coleoptera: Cerambycidae)

New record, biological notes and description of the pupa of *Axinopalpis gracilis* (KRYNICKI, 1832) (Coleoptera: Cerambycidae)

TOMASZ MAJEWSKI¹, SZYMON CZERWIŃSKI²

¹ul. Garncarska 35/3, 62-600 Koło

²ul. 20 Stycznia 20/40, 62-600 Koło

ABSTRACT: A new locality of *Axinopalpis gracilis* (KRYN.) in Poland (Kościelec ad Koło, Nizina Wielkopolsko-Kujawska). Biological notes and description of the pupa are provided.

KEY WORDS: *Coleoptera*, *Cerambycidae*, *Axinopalpis gracilis*, new record, pupa description, bionomics.

Axinopalpis gracilis (KRYN.) jest chrząszczem rozsiedlonym głównie w Europie południowo-wschodniej. W Europie Środkowej jest poławiany rzadko i sporadycznie. Z Polski wykazany był z pojedynczych stanowisk w czterech tylko krainach, przy czym w okresie powojennym złowiony był jedynie raz (KRÓLIK, 1992). Poniżej podajemy nowe stanowisko tego chrząszcza:

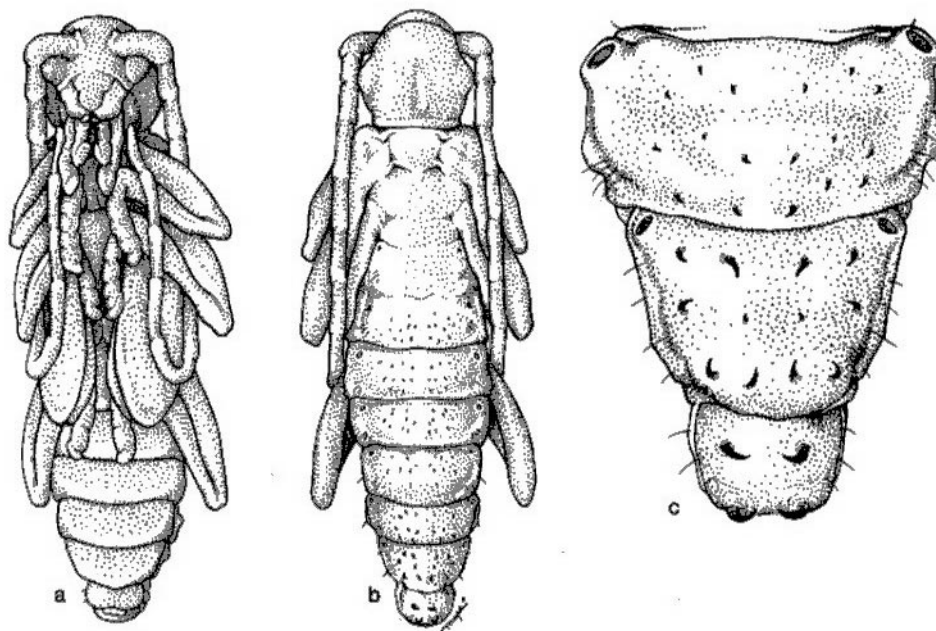
– Nizina Wielkopolsko-Kujawska, UTM: CC38, Kościelec ad Koło, L-ctwo Kościelec – oddz. 386; z hodowli w okresie od 7 I 1997 do 8 IV 1997 uzyskano łącznie 69 imagines, 2 poczwarki, 2 larwy dorosłe i 6 młodych, jednorocznych.

Biologia tego gatunku poznana jest fragmentarycznie, celowym więc będzie podanie własnych spostrzeżeń. Siedliskiem tego chrząszcza były fragmenty prześwietlonej dąbrowy ze skupiskami starych, dość rzadko rosnących dębów, położonej w dolinie Warty. Jest to izolowany oddział Leśnictwa Ko-

ścielec z bardzo zróżnicowanym drzewostanem. Na wymienionym stanowisku zasiedlane były głównie stare dęby szypułkowe (*Qercus robur* L.), tylko dwa żerowiska znaleziono na olszy czarnej (*Alnus glutinosa* (L.) GAERTN.). Ta druga jest nową rośliną żywicielską dla *A. gracilis*. Zasiedlane były wyłącznie niedawno obumarłe, cienkie gałązki wierzchołkowe o średnicy 3–12 mm. Materiał hodowlany pozyskiwany był z obłamanych i zrzuconych przez wiatr gałązek, znajdujących u podstawy drzew żywicielskich. Długość żerowisk jest bardzo zróżnicowana – w badanym materiale od 65 do 320 mm. Jaja składane są na szczytach gałązek. Żerowiska przebiegają z reguły w dół pod cienką korą, wzdłuż gałązek, znacznie naruszając drewno. Rzadko chodniki zagłębiają się całkowicie w drewno – przeważnie w miejscach rozwidlenia lub załamania gałązek. Także fragmenty pozbawione kory pokonywane są przez larwę wewnątrz drewna. Zarówno starsze jak i młodsze larwy usuwają trocinki z chodników, dlatego też chodniki są puste. Kolebka poczwarkowa, sporządzana w różnych miejscach żerowisk dojrzałych larw, słabo wyodrębniona. Jest to nieco poszerzona, głębiej wygryziona część chodnika, odgraniczona z obu stron długimi wiórkami. Wyraźniejsze kolebki sporządzane są na grubszych gałązkach. Rzadko kolebki budowane są częściowo, a wyjątkowo całkowicie, w drewnie. Przestrzeń wyodrębniona na kolebkę najczęściej jest znacznie (do 3,5×) większa od długości poczwarki. Często na tych samych gałązkach w towarzystwie larw *Axinopalpis gracilis* żerowały larwy *Anaesthesis testacea* (FABR.), zajmując dolną, grubszą część gałązki. W miejscach gdzie żerowiska obu gatunków zachodziły na siebie, larwy *A. gracilis* żerowały pod korą, a larwy *A. testacea* w drewnie. W warunkach naturalnych poczwarki pojawiały się pod koniec maja. Stadium poczwarki trwa 8–10 dni. Wybarwione chrząszcze wygryzają się przez cienką korę silnie spłaszczonym, owalno-prostokątnym otworem. Generacja dwuletnia. Dorosłe chrząszcze w ciągu dnia przesiadują nieruchomo, ściśle przylegając do gałązek, gdzie są prawie niezauważalne. Zaniepokojone szybko poruszają głową i przedpleczem wydając skrzypienie o wysokiej częstotliwości. Z parazytoidów żerujących na larwach *A. gracilis* stwierdzono *Pterocryptus niger* (SZÉPLIGETI, 1916) i *Dolichomitus dux* TSCHEK, 1868 (*Hymenoptera: Ichneumonidae*). Oba gatunki nie były jeszcze notowane jako parazytoidy zarówno *A. gracilis* jak i *A. testacea*. Wyhodowano też rzadkiego drapieżcę *Opilo pallidus* OLIV. (*Coleoptera: Cleridae*).

Ponieważ dotychczas nieznanym było stadium poczwarki *Axinopalpis gracilis*, przytaczamy tutaj jej opis.

Długość u badanych okazów 6,8–13,2 mm. Ciało (Ryc. 1a, 1b) wydłużone, prawie cylindryczne, nieco grzbietobrzusnie spłaszczone, barwy kremowo-białej. Głowa wraz z oczami nieco węższa od przedplecza. Nad nasadą czuł-

Ryc. 1. Poczwarzka *Axinopalpis gracilis* KRYN., samiec: a – widok od spodu, b – widok z góry, c – końcowe tergity odwłoka VI–VIII.

Fig. 1. Pupa of *Axinopalpis gracilis* KRYN., male: a – ventral view, b – dorsal view, c – abdominal tergites VI–VIII.

ków wyraźnie wzniesione, krótkie listewki. Głaszczki szczękowe długie z wyraźnie powiększonym ostatnim członem, sięgają do końca bioder nóg II pary. Głaszczki wargowe krótsze, sięgają do nasady ostatniego członu głaszczków szczękowych. Czułki ułożone wzdłuż ciała za nogami I i II pary, nad tylnymi udami zagięte na stronę brzuszną i ku przodowi. U samca kończą się na wysokości żuwaczek, u samic na wysokości bioder nóg II pary. Długość przedplecza prawie równa szerokości. Boki z wyraźnie zaznaczonymi guzkami, wyraźnym przewężeniem przy nasadzie i płytką, ale wyraźną bruzdką środkową, biegnącą od przewężenia przy nasadzie do mniej więcej $\frac{3}{5}$ długości przedplecza. Przedpiersie płaskie. Śródpiersie słabo wypukłe, długie. Tergity odwłoka z ostrymi, silnie zagiętymi kolcami, największymi na końcu i stopniowo malejącymi w kierunku nasady. Kolce na tergitach II–V małe. Na II tergicie występuje ich 18, na III – 22, na IV – 18 i na V – 14. Kolce na tergicie VI nieco większe, w liczbie 16. Na tergicie VII kolce jeszcze

większe, w liczbie 12. Na VIII tergicie 4 bardzo duże, silnie zagięte kolce (Ryc. 1c). Kolce na wszystkich tergitech rozmieszczone są dość symetrycznie. Układ kolców o obu płci jest identyczny.

Tryb życia imagines i larw *A. gracilis* powodują, że gatunek ten jest rzadko wykazywany. Powyższe dane wskazują, że w miejscach występowania może pojawiać się w większej ilości. Jakkolwiek zarówno imagines jak i larwy są dość trudno dostępne, siedliska tego chrząszcza można rozpoznać na podstawie starych żerowisk w suchych gałązkach, leżących wokół opadniętych drzew. Większość żerowisk *A. gracilis* jest bardzo charakterystyczna i pozwala na pewne określenie gatunku. Być może więc taki rodzaj poszukiwań pozwoli na odkrycie dalszych stanowisk tego gatunku w Polsce.

Chcielibyśmy podziękować Panu Januszowi SAWONIEWICZOWI za oznaczenie parazytoidów uzyskanych z hodowli tego gatunku oraz Panu Jerzemu M. GUTOWSKIEMU za cenne uwagi i okazaną pomoc.

SUMMARY

A new record (Kościelec near Koło, UTM CC38, W Poland) of a beetle *Axinopalpis gracilis* (KRYN.), very rare in Central Europe, is given. Many previously unknown details of biometrics of this species are presented. Larvae of *A. gracilis* were found on thin branches in top parts of crowns of old, loosely growing oaks, less often on black alder. Larval corridors run under the bark, and are strongly marked in the timber. The generation time is two years. Two species of parasitoids of larvae were found, of previously unknown trophic association with *A. gracilis*: *Pterocryptus niger* (SZÉPLIGETI) and *Dolichomitus dux* TSCHEK (Hym.: Ichneumonidae). Pupa of *A. gracilis* is described for the first time (Fig. 1).

PIŚMIENNICTWO

KRÓLIK R., 1992: Nowe stanowisko *Axinopalpis gracilis* (KRYNICKI, 1832) (Coleoptera, Cerambycidae) w Polsce. Wiad. entomol., **11**: 60.